

แนวทางการสร้างความยั่งยืนอาชีพเกษตรกร กลุ่มนาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุ ตำบลโยนก อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

GUIDELINES FOR SUSTAINABLE AGRICULTURE CAREER DEVELOPMENT FOR THE
LARGE-SCALE PADDY FARMERS IN SANTHAD VILLAGE, YONOK SUBDISTRICT,
CHIANG SEAN, CHIANG RAI PROVINCE

กษิต ใจผาวัง^{1*}, เสริมศิริ นิลดำ¹, ศิริพรรณ จินะบุญเรือง¹,
นิเวศ จินะบุญเรือง¹ และ ดารณพ อุடன்¹

Kasidit Chaiphawang^{1*}, Sermsiri Nindum¹, Siripan Jeenaboonrueng¹,
Niwest Jeenaboonrueng¹ and Darunphop Udnan¹

¹คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

¹Faculty of Management Science, Chiang Rai Rajabhat University

*Corresponding email: kasidit.crru@crru.ac.th

แนวทางการสร้างความยั่งยืนอาชีพเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุ
ตำบลโยนก อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

GUIDELINES FOR SUSTAINABLE AGRICULTURE CAREER DEVELOPMENT FOR THE LARGE-SCALE
PADDY FARMERS IN SANTHAD VILLAGE, YONOK SUBDISTRICT,
CHIANG SEAN, CHIANG RAI PROVINCE

กษิต ใจผาวัง^{1*}, เสริมศิริ นิลดำ¹, ศิริพรรณ จินะบุญเรือง¹,

นิเวศ จินะบุญเรือง¹ และ ดรัณภพ อุดแน่น¹

Kasidit Chaiphawang^{1*}, Sermsiri Nindum¹, Siripan Jeenaboonrueng¹,

Niwest Jeenaboonrueng¹ and Darunphop Udnan¹

¹คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

¹Faculty of Management Science, Chiang Rai Rajabhat University

*Corresponding email: kasidit.crru@crru.ac.th

Receives: 20 January 2024, Revised: 22 February 2024, Accepted: 28 February 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการผลิตข้าวที่มีความสัมพันธ์กับความยั่งยืนในอาชีพเกษตรกร และออกแบบแนวทางสร้างความยั่งยืนให้แก่กลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุ ตำบลโยนก อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ ใช้สมาชิกของกลุ่มนาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุเป็นกลุ่มตัวอย่าง ปฏิบัติการวิจัย การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการจำเพาะเจาะจง คือ เกษตรกรที่ปลูกข้าวนาปรังในฤดูกาล ปี พ.ศ. 2566-2567 จำนวน 50 คน ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ผลด้วยใช้ค่าสถิติ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาอุปสรรคด้านการผลิตภาพรวมอยู่ในระดับมาก ปัญหาโรคและแมลงมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ต้นทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้น และน้อยที่สุด ได้แก่ ปัญหาการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว ส่วนปัญหาอุปสรรคด้านการตลาดภาพรวมอยู่ในระดับมาก ปัญหาราคาคงต่ำมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ การถูกกดราคารับซื้อผลผลิต และน้อยที่สุดได้แก่ ปัญหาข้าวล้นตลาด

ความยั่งยืนในอาชีพเกษตรกรภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางโดยความยั่งยืนด้านสังคมมีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ

แนวทางการสร้างความยั่งยืนด้านการผลิต ได้แก่ การเสริมความรู้ในเรื่องโรคและแมลง ส่งเสริมการทำเกษตรผสมผสานและแบบอินทรีย์ การเข้าถึงแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ การจัดกิจกรรมการจัดการความรู้เพื่อยกระดับการทำนา ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อลดต้นทุนการผลิตข้าว ส่วนทางด้านการตลาด ได้แก่ การใช้

กระบวนการกลุ่มเพื่อต่อรองกับผู้รับซื้อ การสร้างยังฉางในการเก็บข้าว พัฒนายุทธศาสตร์เพื่อต่อยอดอาชีพเกษตรกร วิเคราะห์ปัญหาการตลาดและขอรับการช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ แสวงหาความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชน ในพัฒนาและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว

คำสำคัญ: ความยั่งยืน, เกษตรนาข้าว, การพัฒนา

Abstract

This research aims to study the obstacles to rice production, agricultural sustainability, and design strategies to enhance sustainability for the large-scale paddy farmers in Santhad Village, Yonok Subdistrict, Chiang Saen District, Chiang Rai Province. The research is survey research, using members of the Santhad Village paddy farmers group as the research population. A purposive sampling method was employed, selecting 50 rice farmers who cultivated rain-fed rice during the 2023-2024 agricultural season. Data was collected using questionnaires, and the statistical analysis used are frequency, percentages, averages, standard deviations, and Pearson Correlation coefficients.

The research findings indicate that overall obstacles to production are at a high level, with disease and pest issues having the highest average, followed by increasing production costs and the processing of rice products consecutively. Market-related issues are at a high level, by which low price is at the highest average, followed by price control and rice oversupply.

The overall sustainability of agriculture is at a moderate level, with social sustainability at the highest average, followed by environmental and economic sustainability respectively.

The proposed strategies for production sustainability include enhancing knowledge of diseases and pests, promoting integrated farming and organic farming, accessing low-interest funding sources, arranging knowledge management activities to elevate rice cultivation, and applying technology to reduce rice production costs. Strategies for market sustainability include utilizing farmers' groups to negotiate with buyers, building storage facilities for rice, developing young farmers to continue agricultural professions, analyzing market-related issues, and seeking assistance from both government and private sections to develop and produce rice products.

Keywords: Sustainability, Rice Farmer, Development Strategies

บทนำ

การสร้างคามยั่งยืนในชุมชนและเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ เป็นความท้าทายที่จะสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากภาคการเกษตร แต่ยังไม่เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง ปัจจุบันได้มีการสร้างคามยั่งยืนให้แก่เกษตรกรสร้างความเข้มแข็งในระดับพื้นที่ ชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้เกษตรกรได้รวมกลุ่มกัน ช่วยเหลือซึ่งกันในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ด้วยศักยภาพของชุมชน ทรัพยากรทางธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการขับเคลื่อนธุรกิจในระดับชุมชนเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนทุกองค์ประกอบของประเทศ

พื้นที่จังหวัดเชียงรายได้มีการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนเพื่อสร้างคามยั่งยืนภายใต้บริบทของตนเอง ทั้งในด้านการดัดแปลงสภาพของพื้นที่นำมาพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าเกษตร ได้กำหนดเป็นประเด็นการพัฒนาของจังหวัดในการส่งเสริมการผลิตและพัฒนานวัตกรรม เพื่อยกระดับสินค้าเกษตรภายใต้แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals-SDGs) แต่สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อระบบเศรษฐกิจทั่วโลก ยังส่งผลให้เกิดปัญหาระดับท้องถิ่น ธุรกิจชุมชนได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม อันเนื่องมาจากอำนาจการซื้อของผู้บริโภคลดลงรวมถึงความกังวลทางด้านเศรษฐกิจของผู้บริโภค และส่งผลกระทบต่อสินค้าเกษตรไม่สามารถส่งออกได้ มีราคาต่ำลงสวนทางกับต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น (สำนักข่าวอินโฟเควสท์, 2565)

การลงพื้นที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ซึ่งถูกขนานนามว่าเป็น ประตูการค้าของไทยในการนำเข้าและส่งออกโดยเฉพาะสินค้าเกษตรต่าง ๆ ไปยังประเทศจีน ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่ผ่านมา โดยเฉพาะประชาชนที่มีการประกอบอาชีพทางการเกษตร กรณีกลุ่มเกษตรกรกรณาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุ ซึ่งได้รับผลกระทบจากราคาข้าวที่ตกต่ำ ก่อนการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด -19 สามารถจำหน่ายข้าวเปลือกได้ประมาณตันละ 11,000 บาท ปัจจุบันเหลือเพียง ตันละ 5,000 – 6,000 บาท ซึ่งสวนทางกับต้นทุนที่เพิ่มสูงขึ้น อีกทั้งชุมชนยังไม่สามารถแปรรูปข้าวเพื่อจำหน่าย เนื่องจากยังขาดทักษะ ความรู้ และเครื่องมือในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นความต้องการของชุมชนที่ปรารถนาให้เกิดการแปรรูปและเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้าเกษตร ลดการพึ่งพาพ่อค้าคนกลาง นอกจากนี้การปลูกข้าวของเกษตรกรยังไม่ได้มาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตร และเกษตรกรมีความสนใจที่ต้องการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำการเกษตรแบบเคมีเข้าสู่การทำการเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ แต่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นระบบจากหน่วยงานราชการ (สมบุญ สงครินทร์, ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุ; สัมภาษณ์เมื่อ 26 ธันวาคม 2564)

ความต้องการและปัญหาของชุมชนได้กำหนดทิศทางการวิจัยเพื่อเข้าไปแก้ไขปัญหาของประชาชน พัฒนาให้เกิดคามยั่งยืนให้แก่ชุมชนตามเป้าหมายการพัฒนาของประเทศ การวิจัยในครั้งนี้จึงวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่ม ทั้งในด้านการผลิต และการตลาด พร้อมกับนำปัญหาที่ได้มาออกแบบแนวทางการพัฒนาเพื่อสร้างคามยั่งยืนให้แก่ชุมชน โดยการประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และสามารถชี้แนะแนวทางแก้ไขปัญหาของการประกอบอาชีพเกษตรกรของกลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุได้อย่างถาวร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการผลิตข้าวที่มีความสัมพันธ์กับความยั่งยืนในอาชีพเกษตรกรของกลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุ ตำบลโยนก อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อออกแบบแนวทางในการสร้างความยั่งยืนในอาชีพเกษตรกรของกลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุ ตำบลโยนก อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตเนื้อหาที่ศึกษา เป็นการวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการผลิตและการตลาดข้าวของกลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุ ตำบลโยนก อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ และความสัมพันธ์ที่มีต่อความยั่งยืนในอาชีพเกษตรกร เพื่อจะออกแบบแนวทางในการสร้างความยั่งยืนในอาชีพเกษตรกรให้แก่กลุ่มเกษตรกร

ขอบเขตกลุ่มตัวอย่าง ประชากรเป็นเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของกลุ่มนาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ที่โดยใช้เกษตรกรที่มีการปลูกข้าวนาปรังในฤดูกาล พ.ศ. 2566 – 2567 เป็นกลุ่มตัวอย่างปฏิบัติการวิจัยแบบจำเพาะเจาะจง จำนวน 50 ราย

ขอบเขตวิธีการรวบรวมข้อมูล เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งดำเนินการโดยคณะผู้วิจัยเอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. คณะผู้วิจัยดำเนินการสำรวจความต้องการและบริบทปัญหาประเด็นการวิจัยในพื้นที่อำเภอยางชุมน้อย
2. ประสานงานหน่วยงานราชการในพื้นที่ได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ และประธานกลุ่มนาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุ เพื่อลงพื้นที่ดำเนินการวิจัย
3. ดำเนินการเชิญเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุ เพื่อประชุมชี้แจงกระบวนการวิจัยและดำเนินการเก็บข้อมูลตามที่ได้มีการวางแผนไว้
4. ดำเนินการวิเคราะห์ผลข้อมูลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ และจัดทำรายงานการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยในครั้งนี้เป็นเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของกลุ่มนาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุ จำนวน 96 ราย (สมบุญ สอนรินทร์, ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุ; สัมภาษณ์เมื่อ 26 ธันวาคม

2564) โดยใช้กลุ่มตัวอย่างแบบจำเพาะเจาะจงทั้งสิ้น 50 ราย โดยเลือกเกษตรกรที่ได้ดำเนินการทำนาปรังในฤดูกาล ปี พ.ศ. 2566 – 2567

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม ที่ได้รับการพัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย โดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เพื่อหาความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีค่า IOC เฉลี่ย เท่ากับ 0.91 และได้นำไปทดลองเก็บข้อมูลกับกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกข้าวในพื้นที่อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย จำนวน 30 ราย เพื่อวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นอัลฟาครอนบาช (Cronbach's alpha) ได้เท่ากับ 0.95

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ประสานงานไปยังประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุในการประชาสัมพันธ์เชิญเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีการทำนาปรัง ในฤดูกาล ปี พ.ศ. 2566-2567 เพื่อเข้าร่วมประชุม
2. ดำเนินการประชุมเกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างปฏิบัติการวิจัย ณ ศาลาเอนกประสงค์บ้านสันธาตุ โดยมีเกษตรกรที่ทำนาปรังในฤดูกาลปี พ.ศ. 2566 – 2567 จำนวน 50 คนเข้าร่วมการประชุม
3. คณะผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ด้วยการแจกแบบสอบถามการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่เข้าร่วมประชุม เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปทำการวิเคราะห์ผลในลำดับต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ผลการวิจัย ได้ใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิเคราะห์ผลข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สภาพปัญหาอุปสรรคในการผลิตข้าว และความยั่งยืนในอาชีพเกษตรกร มีการใช้สถิติเชิงอ้างอิงในการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation) ระหว่างปัญหาอุปสรรคในการผลิตข้าวกับความยั่งยืนในอาชีพเกษตรกรของกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้ การแปลผลค่าเฉลี่ยของปัญหาอุปสรรคและความยั่งยืนในอาชีพ ใช้วิธีการแบ่งช่วงโดย สมโภชน์ อเนกสุข (2552, น. 129)

4.20 - 5.00	ความหมาย มากที่สุด	3.41 – 4.20	ความหมาย มาก
2.61 – 3.40	ความหมาย ปานกลาง	1.81 – 2.60	ความหมาย น้อย
1.00 – 1.80	ความหมาย น้อยที่สุด		

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการผลิตข้าวที่มีความสัมพันธ์ต่อความยั่งยืนในอาชีพเกษตรกรของกลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุ ตำบลโยนก อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า กลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่ที่ให้ข้อมูลจำนวน 50 ราย ประกอบด้วย เพศชาย จำนวน 35 ราย ร้อยละ 70 และเพศหญิง จำนวน 15 ราย ร้อยละ 30 ส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 60 ปี ร้อยละ 42.00 จบการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด ร้อยละ 78.00 ประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลักของครอบครัว จำนวน 48 คน ร้อยละ 96 ปลูกข้าวเหนียวเป็นหลัก ร้อยละ 61.84 และข้าวเจ้าร้อยละ 38.16 และเกษตรกรทั้งหมดเมื่อมีการเก็บเกี่ยวก็จำหน่ายเป็นข้าวเปลือกและเหลือเก็บไว้บางส่วนเพื่อใช้ในการบริโภคในครัวเรือน ทั้งนี้ปัญหาอุปสรรคในการผลิตข้าวมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ปัญหาอุปสรรคด้านการผลิตข้าวของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของกลุ่มนาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุ ตำบลโยนก อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

ปัญหาอุปสรรคด้านการผลิตข้าว	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
1. ปัญหาโรคและแมลง	3.86	0.83	มาก
2. ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้น	3.84	0.84	มาก
3. ขาดแคลนเงินทุนในการปลูกข้าว	3.84	0.97	มาก
4. ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ	3.70	0.90	มาก
5. ขาดองค์ความรู้เพื่อยกระดับการทำนา	3.58	0.95	มาก
6. คุณภาพของผลผลิตไม่ดี	3.48	0.73	มาก
7. ขาดเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อมาใช้ในการปลูกข้าว	3.44	0.88	มาก
8. ขาดมาตรฐานการผลิตทางการเกษตร	3.26	0.87	ปานกลาง
9. ผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค	3.14	0.94	ปานกลาง
10. ขาดกำลังคน หรือแรงงานในการผลิต	3.06	0.86	ปานกลาง
11. ปัญหาด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว	3.02	0.91	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	3.47	0.54	มาก

ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาอุปสรรคด้านการผลิตข้าวของเกษตรกรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47 โดยปัญหาอุปสรรคด้านโรคและแมลง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 รองลงมา ได้แก่ ต้นทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้น ค่าเฉลี่ย 3.84 และน้อยที่สุดได้แก่ ปัญหาด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว ค่าเฉลี่ย 3.02 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ปัญหาอุปสรรคด้านการตลาดของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของกลุ่มนาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุ ตำบลโยนก อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

ปัญหาอุปสรรคด้านการตลาด	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
1. ปัญหาด้านราคาตกต่ำ	4.04	1.10	มาก
2. ปัญหาการถูกกดราคารับซื้อผลผลิต	4.00	0.99	มาก
3. ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการตลาด	3.90	0.83	มาก
4. ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ	3.86	0.99	มาก
5. ขาดทักษะในการสื่อสารการตลาด การโฆษณาประชาสัมพันธ์	3.80	0.83	มาก
6. ขาดทักษะทางการพัฒนาและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว	3.76	0.87	มาก
7. ขาดช่องทางการตลาดที่สามารถขายสินค้าของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ	3.74	0.89	มาก
8. ขาดพันธมิตรหรือคู่ค้าภายนอกในการทำการตลาด	3.74	0.87	มาก
9. ปัญหาด้านจำนวนผู้รับซื้อจำกัด	3.64	0.98	มาก
10. ความต้องการข้าวตลาดลดลง	3.54	1.01	มาก
11. ปัญหาข้าวล้นตลาด	3.50	1.05	มาก
รวมเฉลี่ย	3.77	0.76	มาก

ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาอุปสรรคด้านการตลาดของเกษตรกรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 โดยปัญหาด้านราคาตกต่ำ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 รองลงมา ได้แก่ ปัญหาการถูกกดราคารับซื้อผลผลิต ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 และน้อยที่สุดได้แก่ ปัญหาข้าวล้นตลาด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและร้อยละของความยั่งยืนในอาชีพของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของกลุ่มนาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุ ตำบลโยนก อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

ความยั่งยืน	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
ด้านเศรษฐกิจ	3.17	0.95	ปานกลาง
1.1 ความเข้มแข็งในการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพ	3.50	0.86	มาก
1.2 การมีอาชีพที่มั่นคง	3.44	1.01	มาก
1.3 การลดภาระการว่างงาน	3.06	1.03	ปานกลาง
1.4 การมีรายได้ที่สม่ำเสมอ	2.98	0.89	ปานกลาง

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ความยั่งยืน	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
1.5 การบรรเทาภาระหนี้สิน	2.86	1.01	ปานกลาง
ด้านสังคม	3.60	0.83	มาก
2.1 ความรักและสามัคคีของคนในชุมชนดีขึ้น	3.74	0.82	มาก
2.2 ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวดีขึ้น	3.72	0.80	มาก
2.3 การอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชุมชนและท้องถิ่น	3.72	0.78	มาก
2.4 ความเป็นอยู่ของชุมชนดีขึ้น	3.44	0.92	มาก
2.5 ปัญหาของชุมชนได้รับการแก้ไข	3.38	0.83	ปานกลาง
ด้านสิ่งแวดล้อม	3.36	0.88	ปานกลาง
3.1 การใช้พื้นที่ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด	3.68	0.79	มาก
3.2 คุณภาพของดิน น้ำ อากาศ ดีขึ้น	3.50	0.81	มาก
3.3 การลดปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน	3.32	0.84	ปานกลาง
3.4 การลดการปล่อยของเสียสู่สิ่งแวดล้อม	3.18	1.10	ปานกลาง
3.5 การลดการใช้สารเคมีในทางการเกษตร	3.14	0.85	ปานกลาง
รวมเฉลี่ยความยั่งยืน	3.37	0.59	ปานกลาง

ชี้ให้เห็นว่า เกษตรกรประเมินความยั่งยืนในอาชีพเกษตรภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37 โดยความยั่งยืนทางสังคมมีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 รองลงมาได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.36 และด้านเศรษฐกิจ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.17 ตามลำดับ

โดยความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ พบว่า ความเข้มแข็งในการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 รองลงมาได้แก่ การมีอาชีพที่มั่นคง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.44 และน้อยที่สุด ได้แก่ การบรรเทาภาระหนี้สิน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.86

ความยั่งยืนด้านสังคม พบว่า ความรักและสามัคคีของคนในชุมชนดีขึ้น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.74 รองลงมาได้แก่ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวดีขึ้น และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชุมชนและท้องถิ่น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 และน้อยที่สุด ได้แก่ ปัญหาของชุมชนได้รับการแก้ไข ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38

ส่วนความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า การใช้พื้นที่ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 รองลงมาได้แก่ คุณภาพของดิน น้ำ อากาศ ดีขึ้น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 และน้อยที่สุด ได้แก่ การลดการใช้สารเคมีในทางการเกษตร ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.14

ความสัมพันธ์ของปัญหาอุปสรรคในการผลิตข้าวที่มีต่อความยั่งยืนในอาชีพการเกษตรของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของกลุ่มนาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุ

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ของปัญหาอุปสรรคในการผลิตข้าวที่มีต่อความยั่งยืนในอาชีพเกษตรกรของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของกลุ่มนาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุ

รายการ		ปัญหาอุปสรรค			ความยั่งยืน	
		การผลิต	การตลาด	เศรษฐกิจ	สังคม	สิ่งแวดล้อม
ปัญหาอุปสรรค	Pearson Correlation	1	.486**	.166	.118	.296*
การผลิต	Sig. (2-tailed)		.000	.249	.414	.037
ปัญหาอุปสรรค	Pearson Correlation		1	.092*	.080	.238
การตลาด	Sig. (2-tailed)			.527	.580	.096
ความยั่งยืน	Pearson Correlation			1	.625**	.474**
ด้านเศรษฐกิจ	Sig. (2-tailed)				.000	.001
ความยั่งยืน	Pearson Correlation				1	.697**
ด้านสังคม	Sig. (2-tailed)					.000
ความยั่งยืน	Pearson Correlation					1
ด้านสิ่งแวดล้อม	Sig. (2-tailed)					

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาอุปสรรคด้านการผลิตมีความสัมพันธ์กับปัญหาทางด้านการตลาดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และยังมีความสัมพันธ์กับความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ปัญหาทางด้านการตลาดมีความสัมพันธ์กับความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์ความความยั่งยืนด้านสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ทั้งนี้การวิจัยได้ ออกแบบแนวทางในการสร้างความยั่งยืนในอาชีพเกษตรกรของกลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุ ตำบลโยนก อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ไว้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 แนวทางการสร้างความยั่งยืนในอาชีพเกษตรกรของกลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุ ตำบลโยนก อำเภอยางตลาด จังหวัดชัยภูมิ

ที่	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางการสร้างความยั่งยืนในอาชีพเกษตรกร
1.	ปัญหาอุปสรรคด้านการผลิต	1. ปัญหาโรคและแมลง – การเสริมความรู้ด้านเกษตรผสมผสาน และเกษตรอินทรีย์ให้แก่เกษตรกรในป้องกันปัญหาเรื่องโรคและแมลงโดยการใช้ทรัพยากรชีวภาพในชุมชน การหาพันธุ์ข้าวที่มีความต้านต่อโรคและแมลงสูง ช่วงเวลาในการปลูก การดูแลรักษาต้นข้าวเป็นประจำ 2. ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้น – ส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานหรือแบบอินทรีย์ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพในชุมชนเพื่อลดต้นทุน 3. ขาดเงินทุนในการลงทุน – การส่งเสริมให้เกษตรกรได้เข้าถึงแหล่งเงินทุนที่มีดอกเบี้ยต่ำ หรือการจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์กลุ่มสมาชิกนาแปลงใหญ่ หรือกองทุนหมู่บ้าน สหกรณ์การเกษตร เพื่อให้เกษตรกรกู้ยืมเงินโดยมีอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่า ธนาคารหรือสถาบันการเงินอื่นๆ 4. ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ – ใช้พลังการรวมกลุ่มเพื่อขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐ วางแผนการดำเนินงานของกลุ่มและวิเคราะห์กิจกรรมใดที่ต้องการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเขียนโครงการเพื่อเสนอขอรับการช่วยเหลือ 5. ขาดองค์ความรู้เพื่อต่อยอดยกระดับการทำนา – การใช้วิธีการจัดการความรู้ หรือ Knowledge Management (KM) เพื่อหาแนวทางการปฏิบัติที่ดีในการยกระดับการทำนา รวมถึงการใช้พันธมิตรเครือข่ายเกษตรกรที่อยู่ในการเสริมองค์ความรู้ในการทำร่วมกัน 6. คุณภาพของผลผลิตไม่ดี – นำมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรมาประยุกต์ใช้ เช่น มาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย มาตรฐาน GAP มาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น 7. ขาดเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อมาใช้ในการปลูกข้าว – ส่งเสริมให้นำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เพื่อลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพในการทำนา สำรวจข้อมูลความต้องการของสมาชิกเพื่อขอรับการสนับสนุนทั้งในด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีทางการเกษตร และเครื่องมือในการทำเกษตรต่างๆ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ร่วมกันภายในกลุ่ม

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ที่	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางการสร้างความยั่งยืนในอาชีพเกษตร
2.	ปัญหาอุปสรรคด้านการตลาด	1. ปัญหาด้านราคาตกต่ำและการถูกกดราคารับซื้อผลผลิต –ใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับผู้รับซื้อ ส่งเสริมให้เกษตรกรมีอำนาจในการเก็บรักษาผลผลิต ทั้งยังอาจส่วนตัวและสาธารณะในการเก็บผลผลิต เพื่อรอขายเมื่อราคาเพิ่มสูงขึ้น 2. ปัญหาการขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการตลาดและขาดทักษะในการสื่อสารการตลาด การโฆษณาประชาสัมพันธ์ –พัฒนาผู้เกษตรกร คนรุ่นใหม่ที่เป็นทายาทของเกษตรกร เสริมความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านเทคโนโลยีและการตลาด 3. ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ-การส่งเสริมให้มีการวางแผนการดำเนินงานและวิเคราะห์ปัญหาทางด้านการตลาด และนำเสนอความต้องการให้แก่หน่วยงานภาครัฐเพื่อรับการช่วยเหลือ 4. ขาดทักษะทางการพัฒนาและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว การขาดช่องทางการตลาด และขาดพันธมิตรหรือคู่ค้าภายนอกในการทำการตลาด-แสวงหาความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและแปรรูปจากข้าว ทั้งในรูปแบบของพันธมิตรทางธุรกิจในการซื้อวัตถุดิบจากกลุ่มเกษตรกรไปแปรรูปและจำหน่าย หรือในรูปแบบของการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่ชุมชน ในการพัฒนาและแปรรูปผลิตภัณฑ์ด้วยตนเองโดยอาศัยเทคโนโลยีระดับชุมชน 5. ปัญหาด้านจำนวนผู้รับซื้อจำกัด – ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายข้าวเป็นของตนเองหรือของกลุ่ม มีการเพิ่มมูลค่าด้วยการแปรรูปข้าวให้เป็นสินค้าที่มีความต้องการของตลาด

อภิปรายผลการวิจัย

ประเด็นปัญหาอุปสรรคในการผลิตข้าวของเกษตรกรที่มีความสัมพันธ์กับความยั่งยืนในอาชีพเกษตรของ กลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุที่พบว่า ปัญหาอุปสรรคด้านการผลิตมีความสัมพันธ์ปัญหาทางด้านการตลาดอย่างมีนัยสำคัญ และปัญหาทางด้านการตลาดมีความสัมพันธ์ต่อความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ และความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจก็มีความสัมพันธ์กับความยั่งยืนทางด้านสังคมและด้านสิ่งแวดล้อมนั้น ทำให้เห็นว่า ปัญหาอุปสรรคในการผลิตข้าวจะส่งผลต่อกันเป็นทอดๆ ตามลำดับของกระบวนการผลิตข้าว ตั้งแต่ปัญหาด้านการผลิตส่งผลต่อปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านการตลาดก็จะส่งผลต่อเนื่องไปยังความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ

ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นก็จะส่งผลต่อไปยังความยั่งยืนทางด้านสังคมและด้านสิ่งแวดล้อมตามลำดับ ดังนั้น การสร้างความยั่งยืนในการผลิตข้าวนั้นจะต้องเริ่มต้นจากการแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้านการผลิตก่อนเป็นลำดับแรกแล้วจึงแก้ไขปัญหาด้านการตลาด เมื่อแก้ไขปัญหาทั้งสองด้านนี้แล้วจะทำให้เกิดความยั่งยืนให้แก่กลุ่มเกษตรกร โดยจะทำให้เกิดความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจให้แก่กลุ่มเกษตรกร และยังส่งผลต่อไปยังความยั่งยืนทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมตามลำดับ

ปัญหาอุปสรรคด้านการผลิตที่รุนแรงที่สุด ได้แก่ ปัญหาด้านโรคและแมลง ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่ใกล้ชิดกับเกษตรกรซึ่งควบคุมได้แต่ยาก สอดคล้องกับสิ่งที่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) (2563) ได้กล่าวไว้ว่า ปัญหาที่ทำให้เกษตรกรไทยต้องปวดหัวมากคือ “โรค” และ “แมลงศัตรูข้าว” โดยโรคที่พบเกิดจากจุลินทรีย์ชนิดต่าง ๆ ทั้งแบคทีเรีย เชื้อรา และไวรัส ทำให้เกษตรกรต้องใช้สารเคมีในปริมาณมากเพื่อยับยั้งจุลินทรีย์เหล่านี้ ส่งผลเสียต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้ก็พบว่าความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ การลดการใช้สารเคมีในทางการเกษตร นอกจากนี้การใช้สารเคมีในการผลิตข้าวยังส่งผลต่อต้นทุนการผลิตข้าวซึ่งเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงในอันดับสอง ดังนั้นหากต้องการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ควรส่งเสริมให้เกษตรกรได้มีการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวแบบใช้เคมีมาใช้แนวทางการทำการเกษตรแบบอินทรีย์เพื่อลดต้นทุน ซึ่งจะเห็นได้จากการวิจัยของ วาทีวุธ นิตติกิจดำรง และไกรเลิศ ทวีกุล (2558) ที่พบว่า เกษตรกรที่หันมาใช้แนวทางการทำการเกษตรแบบอินทรีย์สามารถลดต้นทุนได้ถึง 20.24% จากวิธีปลูกข้าวโดยใช้สารเคมี ซึ่งถ้าหากสามารถลดต้นทุนการผลิตลงได้ ก็จะช่วยบรรเทาปัญหาการขาดเงินทุนในการปลูกข้าวของเกษตรกรไปพร้อมๆ กัน ส่วนการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำการเกษตรแบบเคมีสู่การเกษตรแบบอินทรีย์จะมีผลทำให้เกษตรกรได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ และเป็นที่ยอมรับของตลาด ทำให้เกษตรกรสามารถจำหน่ายข้าวแบบอินทรีย์ในราคาที่สูงกว่าข้าวทั่วไป เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ วาทีวุธ นิตติกิจดำรง และไกรเลิศ ทวีกุล (2558) ที่พบว่า ราคาขายของข้าวอินทรีย์จะสูงขึ้น 37.64% เมื่อเปรียบเทียบกับข้าวทั่วไป ยังมีมาตรฐานรับรองยังสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้บริโภค ดังที่งานวิจัยของ เพ็ญศรี เจริญวานิช และ วรณช ศรีเจษฎารักษ์ (2552) ได้ระบุว่าผู้บริโภคจะซื้อข้าวอินทรีย์ก็ต่อเมื่อมีการตรวจสอบข้อมูลที่ระบุไว้ในฉลากว่า มีเครื่องหมายข้าวอินทรีย์ตามที่กรมวิชาการเกษตรกำหนดไว้หรือไม่ อนึ่งในการปรับเปลี่ยนการทำการเกษตรแบบเคมีสู่การทำการเกษตรแบบอินทรีย์ไม่จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของพื้นที่ พันธุ์ข้าว และความสามารถของเกษตรกร ซึ่งอาจเป็นการทำการเกษตรแบบผสมผสานแบบอินทรีย์เคมีร่วมกัน ซึ่งผลการวิจัยของ สุรรัตน์ อนุเพ็ญ และคณะ (ม.ป.ป.) พบว่า การปลูกข้าวเกษตรแบบผสมจะให้ผลตอบแทนที่สูงกว่าการปลูกข้าวเกษตรแบบอินทรีย์

ส่วนปัญหาอุปสรรคด้านการตลาด พบว่า ปัญหาหลักได้แก่ ปัญหาด้านราคาตกต่ำ เนื่องจากการจำหน่ายข้าวตามกลไกของตลาด โดยรัฐบาลไม่ได้เข้ามาแทรกแซงหรือเข้ามามีนโยบายอุดหนุนเหมือนแต่ก่อน ไม่ที่จะเป็นการประกันราคารับซื้อหรือการรับจำนำข้าว ทำให้เกษตรกรต้องจำหน่ายผลผลิตตามราคาตลาดที่รับซื้อกันในช่วงเวลาของการเก็บเกี่ยว ตามหลักอุปสงค์และอุปทาน ในช่วงของการเก็บเกี่ยวอุปทานจะสูงกว่าอุปสงค์ทำให้ราคาของข้าวตกต่ำ ส่งผลให้รายได้ของเกษตรกรลดลง สวนทางกับต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ทำให้ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจโดยเฉพาะการบรรเทาภาระหนี้สินของเกษตรกรในการวิจัยครั้งนี้มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของ ปิณภพวิณ ธรนรงค์นุรักษ์ (2558) ได้กล่าวว่า สาเหตุของการก่อหนี้ที่สำคัญของเกษตรกร คือ

หนี้จากต้นทุนทางการเกษตร นอกจากนี้ การที่เกษตรกรจะพึ่งพาตนเองทางการตลาดยังเป็นไปได้ยาก เนื่องจากขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางการตลาด ขาดทักษะทางการพัฒนาและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว ขาดทักษะในการสื่อสารการตลาดการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ ซึ่งการแก้ไขปัญหานี้ วรรณญา ทิพย์มณฑา (2559) ได้เสนอแนะไว้ในงานวิจัยว่า เกษตรกรอาจเริ่มต้นด้วยกระบวนการแปรรูปอย่างง่ายโดยการสีข้าวบรรจุถุง แต่ต้องมีการเลือกใช้บรรจุภัณฑ์สะอาด สวยงาม สามารถทำหน้าที่สื่อสารข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค ในการเลือกซื้อข้าวสารบรรจุถุง ซึ่งอาจเป็นหนทางในการเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร

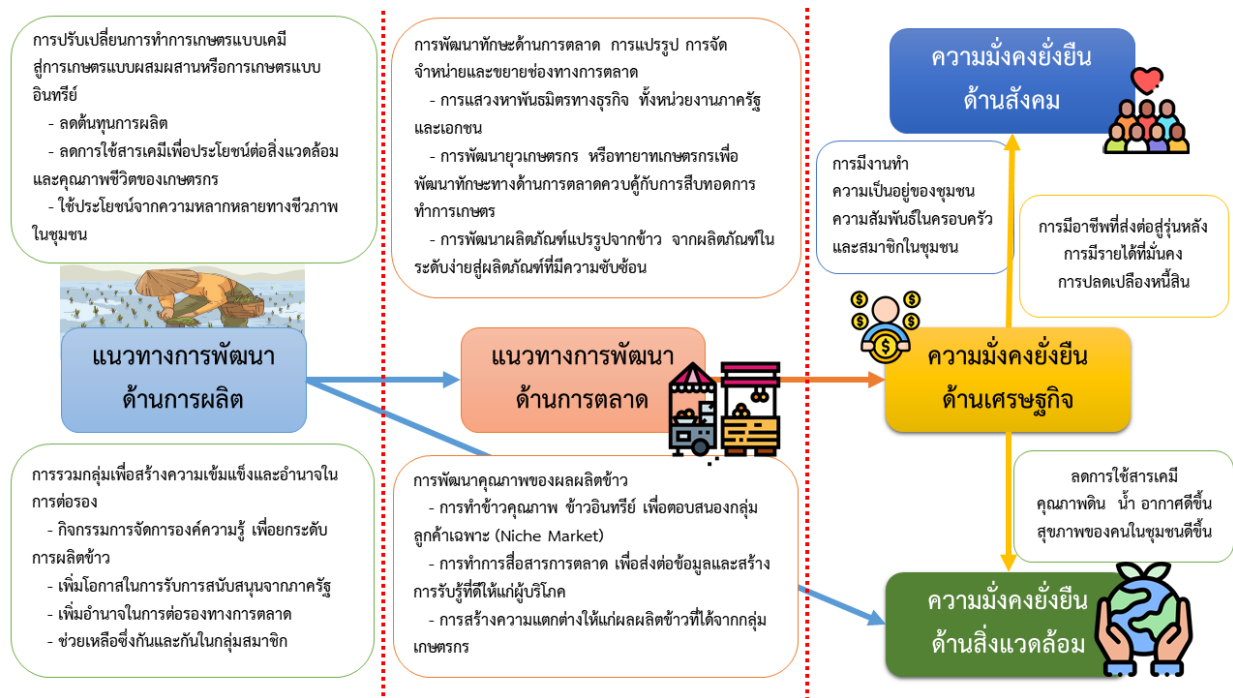
ความมั่นคงยั่งยืนด้านเศรษฐกิจอันประกอบด้วย ความเข้มแข็งในการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพ การมีอาชีพที่มั่นคง การลดภาวะการว่างงาน การมีรายได้ที่สม่ำเสมอ จะช่วยให้ฐานะทางการเงินในครัวเรือนของเกษตรกรดีขึ้น ส่งผลต่อความสัมพันธ์ที่ดีของสมาชิกในครอบครัว ขยายไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน การว่างงานในชุมชนลดลงโดยใช้อาชีพการเกษตรเป็นอาชีพหลักในการเลี้ยงดูตัวเองและครอบครัว การรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนจะทำให้คนมีความสุข ชุมชนมีความเข้มแข็ง ทั้งนี้การปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำการเกษตรจะทำให้มีการใช้พื้นที่ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ลดการใช้สารเคมี ลดต้นทุน นอกจากเกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิตข้าวเพิ่มสูงขึ้นแล้ว ยังส่งผลต่อความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม คุณภาพของดิน น้ำ อากาศดีขึ้น การลดปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ลดการปล่อยของเสียสู่สิ่งแวดล้อมเกิดผลดีโดยรวมต่อสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

ส่วนแนวทางการสร้างความยั่งยืนให้แก่อาชีพเกษตรของกลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุต้องเริ่มส่งเสริมพัฒนาตั้งแต่ด้านการผลิต จะต้องมุ่งเน้นการผลิตข้าวที่มีคุณภาพ และมีความแตกต่าง โดยการปรับเปลี่ยนวิธีการทำการเกษตรแบบเคมี สู่เกษตรแบบผสมผสานหรือเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้ได้ข้าวที่มีคุณภาพ และมีการขอมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรเพื่อรองรับคุณภาพดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็น มาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย หรือ มาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ ซึ่งจะมีส่วนช่วยในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค ส่งผลให้กลุ่มเกษตรกรมีศักยภาพในการแข่งขันทางการตลาดเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกับการวิจัยของ ณัฐธิดา เนตรสว่างและวรวิทย์ วินิจ (2562) ที่พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับ ตรารับรองเกษตรอินทรีย์ เนื่องจากทำให้รู้สึกว่าคุณภาพมีส่วนช่วยลดความเสี่ยง ลดการใช้สารพิษ และผลิตภัณฑ์มีความสะอาดปลอดภัย ดีต่อสุขภาพมากกว่าผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรทั่วไป ซึ่งจะสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาความยั่งยืนทางการตลาด ที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องอาศัยการใช้กลยุทธ์ในการสร้างความแตกต่าง โดยการใช้จุดขายในการเป็นสินค้าเกษตรปลอดภัยหรืออินทรีย์เพื่อที่จะสื่อสารไปยังกลุ่มลูกค้าเฉพาะ แต่ทั้งนี้ต้องแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายในการใช้เทคโนโลยีในการทำการตลาดของกลุ่มเกษตรกรก่อน ซึ่งจะเป็นปัญหาที่ไม่แตกต่างจากกลุ่มเกษตรกร กลุ่มโรงสีข้าวบ้านหัวดง ตำบลพระเสาร์ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ตามการวิจัยของ แก้วมณี อุทธิรัมย์และคณะ (2562) ที่พบว่า กลุ่มยังไม่รู้จักวิธีการจำหน่าย สินค้าผ่านสื่อออนไลน์ หรือการใช้สื่อดิจิทัล ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว การนำคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยการมุ่งเน้นการพัฒนาเยาวชนเกษตรกร ที่เป็นทายาทของเกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการทำการตลาด รวมถึงการปลูกจิตสำนึกในการรักษาอาชีพเกษตรของบรรพบุรุษให้คงอยู่ และเป็นการสร้างความมั่นใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรว่าสามารถที่จะเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ต่อไปในอนาคต รวมถึงการนำความคิดของคนรุ่นใหม่เข้ามามีใช้ในการพัฒนาและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว เพื่อเพิ่มมูลค่าแก้ไขปัญหาการค้าข้าวตกต่ำ ก็จะเป็นอีก

แนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาทางด้านการตลาดเพื่อสร้างความยั่งยืนให้แก่อาชีพเกษตรกรของกลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุ

องค์ความรู้จากการวิจัยสู่การพัฒนา

การสามารถสรุปและสังเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัยสู่การพัฒนาเพื่อเป็นแนวทางการสร้างความยั่งยืนให้แก่อาชีพเกษตรกร ดังนี้

ภาพที่ 1 แนวทางการสร้างความยั่งยืนให้แก่อาชีพเกษตรกร

แนวทางการสร้างความยั่งยืนให้แก่อาชีพเกษตรกรต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาด้านการผลิต ข้าวปรับเปลี่ยน การทำการเกษตรแบบเคมีสู่การทำเกษตรผสมผสานหรือการเกษตรแบบอินทรีย์ เพื่อลดต้นทุน ลดการใช้สารเคมี ใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพภายในชุมชน ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำ การเกษตร รวมกลุ่มกันเพื่อสร้างความเข้มแข็ง จัดการองค์ความรู้เพื่อยกระดับการผลิตข้าว วางแผนการ ดำเนินงานและดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้เข้ามาแก้ไขในบางปัญหา ที่เกินความสามารถของกลุ่ม

การพัฒนาด้านการตลาด ประกอบด้วย การพัฒนาทักษะการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม พัฒนาเกษตรกรเพื่อเข้ามาช่วยเหลือทางด้านการตลาดที่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ สร้างการ

รับรู้ถึงความแตกต่างในด้านคุณภาพของข้าวและผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าวด้วยการสื่อสารการตลาดที่มีความทันสมัยเพื่อเจาะกลุ่มลูกค้าเฉพาะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางการสร้างความยั่งยืนโดยการพัฒนาด้านการผลิตและการตลาดจะช่วยสร้างความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้เกษตรกรรายได้และมีอาชีพที่มั่นคง ปลอดภัยภาระหนี้สิน สามารถส่งต่ออาชีพเกษตรให้ทายาทรุ่นหลังได้ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัวและชุมชน ลดปัญหาการว่างงานและการละทิ้งถิ่นฐาน มีความเป็นอยู่ดีขึ้น ซึ่งเป็นความยั่งยืนด้านสังคม ส่วนการลดการใช้สารเคมีทางการเกษตรก็ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชน ทั้งดิน น้ำ และอากาศ และส่งผลทางอ้อมต่อสุขภาพของคนในชุมชนดีขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. กลุ่มเกษตรกร ควรมีการจัดกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้ภายในกลุ่มสมาชิก เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาองค์ความรู้ในการผลิตข้าวร่วมกัน ในการยกระดับการปลูกข้าวให้มีคุณภาพเพิ่มสูงขึ้นแบบพึ่งพาตนเอง
2. กลุ่มเกษตรกร ควรมีการกำหนดแนวทางการปรับเปลี่ยนการทำการเกษตรแบบเคมีสู่การลดการใช้สารเคมีลด เพิ่มการใช้สารอินทรีย์ต่าง ๆ ที่ได้จากทรัพยากรทางชีวภาพภายในชุมชน เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตซึ่งจะมีส่วนช่วยยกระดับคุณภาพของสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนให้ดีขึ้นไปพร้อมกัน
3. กลุ่มเกษตรกร ควรมีการพัฒนาและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว โดยอาจเริ่มต้นจากการแปรรูปอย่างง่าย เช่น ข้าวสารบรรจุถุง โดยจะต้องมีการเลือกใช้บรรจุภัณฑ์ ตราสินค้า ที่สามารถทำหน้าที่สื่อสารการตลาดไปยังกลุ่มลูกค้าเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาจเสนอเป็นโครงการความต้องการเพื่อรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานสถาบันการศึกษา หรือภาคเอกชน เพื่อเข้ามาช่วยสนับสนุนกิจกรรมดังกล่าว
4. การพัฒนายุวเกษตรกร เพื่อสืบต่ออาชีพเกษตร ใช้ศักยภาพของคนรุ่นใหม่ในด้านเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเสริมและแก้ไขปัญหาจุดอ่อนในการใช้เทคโนโลยีในการทำการตลาด รวมถึงการปลูกจิตสำนึกในการรักษาอาชีพเกษตรของบรรพบุรุษให้คงอยู่ต่อไป
5. ผู้นำกลุ่มเกษตรกร ควรเป็นต้นแบบในการปรับเปลี่ยนการทำการเกษตรเพื่อให้เป็นแบบอย่างแก่สมาชิก เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากผู้นำสู่สมาชิกเกษตรกรในกลุ่มมาแปลงใหญ่
6. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการทำการเกษตร ควรเข้าไปส่งเสริมและกระตุ้นให้เกษตรกรได้มีการปรับเปลี่ยนการทำการเกษตร ทั้งในรูปแบบการให้ความรู้ การสนับสนุนเครื่องมือทางการเกษตรที่ทันสมัย เพื่อให้เกษตรกรมีแรงผลักดันในการปรับเปลี่ยนวิธีการทำการเกษตรของตนเอง
7. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการตลาดสินค้าเกษตร เช่น สำนักงานพาณิชย์จังหวัด ควรเข้ามาส่งเสริมการยกระดับการแปรรูปสินค้า การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าให้แก่เกษตรกร ร่วมแก้ไขปัญหาทางด้านการตลาดร่วมกับกลุ่มเกษตรกร

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ต้องเร่งดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจากข้าวที่มีความเป็นได้ในการสร้างความยั่งยืนให้แก่กลุ่มเกษตรกรรายแปลงใหญ่บ้านสันธาตุ ภายใต้บริบทของศักยภาพของชุมชนและเทคโนโลยีที่เกษตรกรสามารถนำไปต่อยอดได้
2. ในการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ต้องเร่งดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการทดลองให้เกษตรกรได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการทำการเกษตรสู่เกษตรแบบผสมผสานเคมีอินทรีย์ และเกษตรอินทรีย์ แล้วศึกษาผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เห็นผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลง อันจะเป็นแนวทางการปรับเปลี่ยนและยกระดับการผลิตข้าวของเกษตรกรในพื้นที่อื่น ๆ
3. ในการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ต้องเร่งดำเนินการวิจัยเรื่อง อิทธิพลของการรวมกลุ่มของเกษตรกรที่มีผลต่อการศักยภาพทางการตลาดอันจะสร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชน ว่าจะต้องดำเนินการในรูปแบบใด อย่างไร จึงจะมีผลทำให้ศักยภาพทางการตลาดของกลุ่มเกษตรกรดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- แก้วมณี อุทัยมัย, ผกามาต บุตรสาดี, ทิพย์สุตา ทาสีดำ และ อุดมพงษ์ เกศศรีพงษ์ศา. (2562). การเพิ่มมูลค่าและพัฒนารูปแบบช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของกลุ่มโรงสีข้าวบ้านหัวดง ตำบลพระเสาร์ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 14(2), 111-120.
- ณัฐรดา เนตรสว่าง และวรัท วินิจ. (2562). ทศนคติของผู้บริโภคในอำเภอเมืองเชียงใหม่ต่อตรารับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์. *วารสารบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 5(3), 116-123.
- ปณัฏ์ปวีณ รมรงค์นุรักษ์. (2558). ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อย ข้าวและมันสำปะหลัง: กรณีศึกษาเกษตรกรในเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี และเพชรบุรี. (การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เพ็ญศรี เจริญวานิช และ วรณช ศรีเกษมราษฎร์. (2552). การรับรู้และทัศนคติของผู้บริโภคต่อข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในพื้นที่ร้อยแก่นสาร. *วารสารวิจัย มข.* 14(4), 258-270.
- วรัญญา ทิพย์มณฑา. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเลือกซื้อข้าวสารกล้องบรรจุถุงของผู้บริโภคในจังหวัดนครปฐม. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- วาทีวทร นิตติกิจดำรง และไกรเลิศ ทวีกุล. (2558). การลดต้นทุนการปลูกข้าวโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในจังหวัดขอนแก่น. รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการทางธุรกิจและนวัตกรรมทางการจัดการระดับชาติและนานาชาติ ประจำปี 2558. (970-976). วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการมหาวิทยาลัยขอนแก่น
- สมโภชน์ อเนกสุข. (2552). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 3). ชลบุรี: ภาควิชาวิจัยและวัดผลการศึกษา, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมบูรณ์ สงครินทร์. 26 ธันวาคม 2564. ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนาแปลงใหญ่บ้านสันธาตุ. สัมภาษณ์. สำนักข่าวอินโฟเควสท์, 2565. *ห่วงสินค้าเกษตรราคาตก-ต้นทุนผลิตยืนสูง ฤดูรายได้เกษตรกรปี 66*. สืบค้น 1 มกราคม 2567, จาก <https://www.infoquest.co.th/2022/255999>

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) (2563). ข้าวไทย ใช้วิจัยสู้โรคและ
แมลง. สืบค้น 1 มกราคม 2567, จาก <https://researchcafe.tsri.or.th/rice-disease-exhibition/>.
สุรรัตน์ อนุเพ็ญ, กมลวรรณ จินดาเพ็ง, กิตติชัย กุลชัยกุล และ ธนวัฒน์ ภมร. (ม.ป.ป.). การศึกษาผลตอบแทน
การปลูกข้าวเกษตรแบบอินทรีย์ เกษตรแบบเคมี และเกษตรแบบผสม ในจังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัด
บุรีรัมย์ โดยใช้ทฤษฎีเกม. “สร้างสรรค์งานวิจัยบนฐานของนวัตกรรมสู่การยกระดับเศรษฐกิจฐานราก”
รายงานสืบเนื่องการประชุมการประชุมวิชาการระดับชาติราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงวิจัย ครั้งที่ 9. (1233-
1242). มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง